

Examen VWO

Turks (nieuwe stijl)

Vorbereidend
Wetenschappelijk
Onderwijs

2002

Tijdvak 2
Vrijdag 21 juni
10.00 – 12.30 uur

Tekstboekje

Almanya'da Türk azınlık yok!

CEM ÖZDEMİR

Birlik 90: Yeşiller Partisi Federal Milletvekili

- 1 İşçi göçü 35 yıl sonra Almanya'da kalıcı bir Türk topluluğu yarattı. Ama bu topluluğu bence Türkiye'den daha heterojen bir TC asıllılar topluluğu olarak görmek lazım. Hem buradaki konumlarıyla, hem de Türkiye'ye bakışlarıyla heterojen bir topluluk ile karşı karşıyayız. Birlikte düşünen ve davranan, Türkiye Cumhuriyeti'nden buraya gelmiş 2 milyonluk bir topluluk yok. Gözardı edilmemesi gereken bir nokta daha var. Almanya'ya işçi göçü bir çok ülkeden gerçekleşti. Özel olarak Türk yabancı yasası yok: olay Türk göçü, Yugoslav göçü değil, Almanya'nın bir göçmen ülkesi haline gelmesi. Mesele Türk yahut Yunan azınlığı meselesi değil, Alman devletinin göç olayını bütün hukuki neticeleriyle birlikte kabul etmeye yanaşmaması. 2 milyonluk bir Türk azınlık yok! 8 milyona yakın bir göçmen kitlesi var, hepsinin ortak yönleri var.
- 2 Nedir bunlar? Hepsi göçmen olduklarını kabul ettirme derdinde. Haydi, AB ülkelerinden gelenleri bırakalım bir yana, onlar bu kapsama girmiyorlar. Ama AB üyesi ülkelerden gelmeyen milyonlarca "yabancı" aynı politikalara maruz kalıyor. Çok sayıda ülkeden gerçekleşen işçi göçü burada milyonlarca insandan oluşan bir göçmen kitlesi yaratmıştır ve Alman devleti bu kitleyi göçmen kabul etmeye yanaşmamaktadır.
- 3 Yabancı düşmanlığı ve ırkçılık konusuna baktığımızda da aynı şeyi görüyoruz. Türk düşmanlığı radikal ırkçılığın tam ve tek spesifik özelliği değil, yani bir Yahudi düşmanlığı anlamında söylüyorum bunu. Dolayısıyla TC asıllıların bu noktada da diğer göçmenlerden ayrılan, diğer göçmenlerden ayrı bir örgütlenme politikası gerektiren bir konumu yok. Alman toplumundaki yaygın örtük ırkçılık da özel olarak Türkleri değil, daha çok sosyal bakımdan zayıf olan yabancı kesimleri hedef alıyor, örneğin mültecileri. Bundan 20 yıl önce bu örtük ırkçılığın baş hedefi Türklerdi. 35 yıl içinde vardığımız noktayı ben her şeye rağmen başarı sayıyorum ve bu arada yeni ve daha zayıf konumda göçmen kitlelerinin gelmesi yaygın örtük ırkçılığın gündemine yeni yeni insan kitlelerini soktu. Alman resmi yabancılar politikasının da özel ve ayırt edici bir Türk düşmanlığı yok: Alman politikasında hâkim eğilim genel olarak AB üyesi olmayan tüm yabancıları misafir görme rüyasını sürdürmek şeklinde.
- 4 Bir konuyu daha tartışmaya açmak isterim. Mültikültürel toplumdan ne anlıyoruz? Kültürlerin ortak ve bağlayıcı bir anayasa olmadan bir coğrafyada yaşamasını mı? Çok uç bir örnek vereceğim. Afrika asıllılar kız çocuklarını sünnet adı altında sakat bırakıyorlar. Çokkültürlülük adına serbest mi olsun, yoksa kadın ve çocuklar hakları konusunda evrensel ve insanlığın bugün ulaştığı ileri değerler mi geçerli olsun? Avrupalı tutucularda bu birinci eğilim hakim.
- 5 Onlar mültikültürel adı altında göçmenleri toplum dışında tutmayı sürdürmek istiyorlar, yani gettolarda ne olursa olsun, yeter ki göçmenler Avrupa ülkelerindeki anayasalardan yararlanmasınlar!!! Kültürel özgürlük adı altında bu eğilime itibar etmemek gerekir, çünkü bu ikinci sınıf insan olmayı kabul etmek anlamına gelir. Anayasal vatandaşlık kavramı var mesela. Fransa'da cumhuriyetçi entegrasyon diye bir kavram tartışılıyor. İnterkültürel toplum kavramını tartışmak lazım. Yan yana aynı coğrafyada birbirinden bağımsız yaşayan insan toplulukları değil, birlikte, iç içe yaşayan kültürler. İnterkültürel toplumda ortak anayasal hak ve görevler vardır.
- 6 Vatandaşın devletle bağı, anayasa çerçevesindedir ve devlet hiçbir vatandaşın diline ve dinine karışmaz. İnterkültürel toplumda birbirinden farklı çeşitli hukuk sistemleri olmaz. Mültikültürel toplum deyimi çok popüler. Dolayısıyla bu düşünceler ilk bakışta ters gelebilir ama bakın, Almanya'da şu anda mültikültürel toplum var gibi döner ve lahmacun da Almanya'yı fethetti ve Alman toplumu bu çokkültürlülüğten hiç şikayetçi değil. Fakat mevcut mültikültürel toplumda göçmenler eşit değil ki! Anayasal haklar ve görevler kapsamına alınmıyorlar ki! Göçmenleri bir şekilde toplumun dışında tutmak, varlıkları kabul edilse de ikinci sınıf insan, hatta vatandaş olarak görmek eğilimi eğer mültikültürel toplum kavramına sığmıyorsa, orada karşılarına interkültürel toplum kavramını çıkartmamız lazım.

- 7 Örgütlenme konusuna yukarıda çizilen çerçevede bakılmalı. En acil olanı, göçmenlerin bu topluma politik katılımını sağlamak. Tek tek başarılı göçmen politikacılardan değil, kitlesel katılımdan söz ediyorum. Çevreye, demokrasiye, insan haklarına saygılı, hümanist ve sosyal eğilimlerdeki göçmenler - özellikle de gençler - için ImmiGrün derneğini önereceğim. ImmiGrün göçmen kitlenin eşit politik katılımında, politikaya atılmasında bir köprü görevi görmeye talip.
- 8 Diğer önemli bir konu ise kültürel örgütlenmeler. Altını çizerek söylüyorum, çoğul ifade kullanıyorum burada, zira Türkiye Cumhuriyeti'nden buraya gelen insanlar tek tip değil. Bir yeşilci politikacının da çoğulcu demokrat olmasından başka bir şey beklemesin kimse. Örneğin Türkçenin ikinci yabancı dil olması konusu. Bunu kabul ettirmek kültürel örgütlenmeden ve bu konudaki ihtiyacı ispat etmekten geçiyor. Ama genellikle kültürel örgütlenme yerine Türkiye politikasına yönelik örgütlenmeyi tercih ediyoruz. Sonra da böyle bir örgütlenmenin niye dağları deviremediğine üzülmüyoruz. İsteyen burada istediği savaşa adam toplamaya çalışabilir, ama bu ülkenin anayasasına uymaz ve ben karşı çıkarım asker toplayan herkese. Özellikle de böylesi işlerin bu ülkedeki göçmenlerin eşit vatandaş olma isteği ile bir ilişkisi olmadığını belirtirim.

Cumhuriyet Hafta, 8 Kasım 1996

1

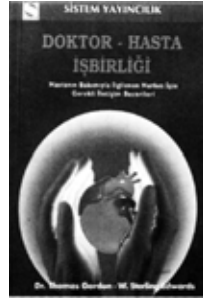

Vallahi kitabı çeviren Tevfik Turhan Bey'e acıdım. Ama bir yandan da kıskanmadım desem yalan olur. Şöyle bir ikircikli durum söz konusu: "Almanca konuşulan ülkelerin yaşayan en önemli şairi" diye anılan Ernst Jandl'ın dilini anlamaya imkân

ihimal yok. Ama "İh möhte"den başka tek kelime Almanca bilmeyen ben bile çevirebilirim bu şiirleri. Çünkü Ernst Jandl'ın şiirleri "genişlemeler, yinelenmeler ve yayılmalarda" ifadesini buluyor. Bu şu demek: Bir harfi alıp tek sıra diziyorsunuz. Oluşur size bir mısra. Sonra başka bir harfi alıyorsunuz ve tepeleme indiriyorsunuz aşağıya. Çarpın bu ikisini, işte size bir şiir. Bunu da aynen karşı sayfaya koyuyorsunuz, işte size "çeviri." Jandl'ın bildiğimiz kelimelerden oluşan şiirleri de yok değil. Ama onları da anlamak pek mümkün görünmüyor. Evet, bize ne? Sonuçta buna da şiir deniyor işte. Ama Jandl'a özenenlerin şiir yazmaya başladıklarını bir düşünsenize...

Daha İyisi Saksofon, Ernst Jandall,
Çev: Tevfik Turan, Yapı Kredi Yay., 239 sayfa

2

Oldum olası işbirlikçilikten, işbirlikçilerden hoşlanmam. Bu meziyetimin mükâfatını da sıkça görmüşümdür. Yıllar önce üniversitede bir eylem yapmıştık. Topluca bir sinava girmemeye karar vermiş, ama sonra Hasreddin Hoca'nın fil

hikâyesi misali üç kişi cascavlak ortada kalmıştık. Lâkin ilahi adalet yine tecelli etti ve direnemeyip sinava giren 27 kişi zayıf not aldı. Bizse "delikanlıymışsınız" diyen hocanın takdirleriyle birlikte yüksek notları kaparak eylemden zaferle çıktık. Bunları neden mi anlatıyorum? Çünkü iki yazar (aynı zaman da doktorlar) sanki dünyadaki menfi örnekleri görmüyormuş gibi hasta ve doktorları işbirliğine çağırıyor. Neymiş, bu iletişim sonucu ulaşılacak işbirliği her iki tarafa yarar sağlayacakmış. "Ölüme yaklaşan hastaların, hastanede doktor ve hemşirelerinin, evde ailelerinin kucaklarındayken yapayalnız ölmemeleri için onlarla nasıl iletişimi kurulacağını ve hastaya bakanlara nasıl yardım edilebileceğini anlatıyor"muş kitap. Peki ya gurur?

Doktor Hasta İşbirliği, T. Gordon - W. S. Edwards,
Çev: Emel Aksay, Sistem Yay., 294 sayfa.

3

Her yerini gezebilirsiniz, herşeyi... Bir ülkeyi baştan başa dolaşabilir, bir insanın kalbinde uzun bir yolculuğa çıkabilirsiniz. Düşüncelerimiz de gezmiyor mu? Hepimiz birer yolcu değil miyiz?

Yaptığımız her hareket, düşündüğümüz herşey bir yolculuğun parçası. Kimimiz meraktan, kimimiz bilmeden, kimimiz de "bilginin iktidarı için" yapıyoruz bu yolculukları. Ya da okuyoruz başkalarının yolculuklarını, bizi de alıp götürsün diye...

Böyle bir arayışa şu sıralar ihtiyaç duyuyorsanız, bir nevi rehber niteliğindeki "Yolculuk"u mutlaka alın. Çünkü Doğu'dan Batı'ya, Batı'dan Doğu'ya, yüzyıllar öncesinden yüzyıllar sonrasına yapılan yolculuklar var "Sanat Dünyamız"ın 22. sayısında. Meselâ Peyami Sa-

fa, Paris'i anlatıyor: "Tren, yönünü değiştirdikçe, vagonun pence-resinden, az önce ufku boydan boya kızılcağı rengine boyamış, uzak ve saydam bir aydınlıktan olmuş görünen Paris, yaklaşacağı yerde, karanlığın içine timsah gibi süzülerek yana doğru kaçıyor, yeniden görünüp kayboluyor,

ışıkları hep birden yanıp sönmüş gibi ansızın parlıyor ve kabarıyor, ufkun önünde eğilip kalkarak yaptığı cehennemsi ve yılan gibi alev dansının şeytanca yosmalığıyla biz tutkunlarını büsbütün sarsan cilvesini sürdürüyordu."

Sadece edebi değil, görsel yolculuklar da var sanat dünyamızda. Yolculuk hakkındaki resimler, fotoğraflar ve haritalar süslüyor sayfaları. Yukarıda bahsettiğimiz isimler dışında Evliya Çelebi ve İbn Battuta'nın gezi notları, Faik'in "Okyanus Seyahatnamesi," Emre Yalçın'ın "Seyyah İstanbul'da Ne Gördü" adlı yazısı dikkat çekiyor.

Sanat Dünyamız: Yolculuk, Sayı 66,
Yapı Kredi Yay., 253 sayfa.

İlk baskısı Birikim Yayınları tarafından yapılan “Tonio Kröger” Thomas Mann’ın kendini anlattığı tipik eserlerinden bir tanesi. Kitap, yazarla dış dünyanın yüzleşmesini konu ediniyor. Tonio, sanatın ‘insanlık dışı, insana rağmen’ yapılan bir iş olduğunu düşünmektedir. Bu yüzden, “Hayatı sanatın gölgesiyle lekelenmemiş” çocukluk arkadaşı sarışın Hans Hansen’e ve onun temsil ettiği herşeye özlem duymakta, hatta tıpkı Venedik’te Ölüm’de olduğu gibi bu özlemi aşka dönüştürmektedir.

1875’te Lübeck’te soylu bir ailenin evladı olarak dünyaya geldi Mann. 1901’de “Buddenbrook Ailesi”ni, 1912’de “Venedik’te Ölüm”ü, 1924’te “Büyülü Dağ”ı yayımlayınca dünya edebiyatına adını kazandı. Bu müddet boyunca milliyetçi, hatta şovenist kalan Alman yazar 1929’da Nobel Ödülü’nü almca

değiştirdi ve insanları “akla davet” etti. Nazi rejimi onu 1933’te yurtdışına sürgün etti. 1955’te İsviçre’de ölürken “Almanya bir daha hiç mutlu olmayacak” diyordu.

Yazmanın, nefes almak kadar doğal olduğu bir ailede büyümüşü Thomas Mann. Ama ailede intiharlar da hat safhadaydı. Oldukça hassas

olan Mann’ın şüpheyile ve tutkuyla dolu bir hayatı oldu. Yalnız adam, kendi kendine yaptığı sorgulamaları, abartılı şüphelerini sanat eserine dönüştürmeye karar verdi. “Alman halkı, özgürlüğün ne anlama geldiğini hiç bilmedi” dese de, çok kısa süre sonra akıldışılığını ve ölümüne karşı duyduğu ilgiyi farkettiler: Yoksa asıl özgürlük “ölüm” müydü? Buna Nazi’lerin baskısı eklenince diğer Almanya’nın sesi haline geldi Mann.

Bu ses Tonio Kröger’de yankı buluyor. Venedik’te Ölüm’deki benzer ses hoşunuza gittiyse ve önceki baskısını okumamışsanız, kaçırmayın.

Tonio Kröger, Thomas Mann,
Çev: Fatih Özgüven, Can Yay., 95 sayfa.

Sahaflarda Eskiye Özlem

İstanbul Haber Servisi –

Kapalıçarşı'nın Fesçiler Kapısı ile Beyazıt Meydanı arasında yer alan İstanbul'un 'eski kitap alışveriş merkezi' Sahaflar Çarşısı, eski hareketli günlerini özliyor. 1970'lerden sonra dokusu hızla bozulan çarşı, belediyenin kiralari aşırı biçimde arttırması; eski kitaptan anlayan, bu işe gönül veren esnafın azalması ve işporta baskısının huzursuzluk yaratması nedeniyle kimliğini yitirmeye başladı. Özellikle 1977'de belediyenin Beyazıt Meydanı'nı işgal eden işportacıları geçici olarak Sahaflar Çarşısı'na yerleştirmesiyle çarşı 9 işlevini kaybetmeye başladı. İstanbul Sahaflar Çarşısı Derneği Başkanı Adil Sarmusak, eğitim sisteminin değişmesi, Beyazıt'taki fakültelerin sayısının azalmasıyla eski kitaplara olan ilginin azaldığını belirtti.

İstanbul Büyükşehir Belediyesi'ne bağlı 23, Eminönü Belediyesi'ne ait 19 olmak üzere toplam 42 dükkândan oluşan çarşıda bugün sadece 3-4 dükkân 10. Diğer dükkânlarda ise 'ayakta kalabilme' kaygısıyla ders kitapları, defter, kalem gibi kırtasiye malzemeleri; yabancı dergiler, güncel kitaplar ve yüzük, kolye gibi hediyelik eşyalar satılıyor.

Sahaflık, medrese öğrencilerinin 15. ve 16. yüzyıllarda Fatih ve Beyazıt gibi büyük camilerin etrafında kitap alımı satımı yapmaları ile birlikte 11. Basralı Abdullah Yetimi de sahaflığın piri olarak bilinen ilk kişiydi. 1894'teki İstanbul depremine kadar Kapalıçarşı içinde faaliyet gösteren sahaflar, depremden sonra bugünkü yerlerine taşındılar. Bilim ve kültür adamlarına, üniversitelere ve kitaplıklara birçok basma ve yazma kitap sağlayan 12, 1950'de önemli bir yangın geçirdi.

Yangın sonrasında belediye, çarşıdaki arsaları alarak sahafları bugünkü görünümüne kavuşturdu. Yapılan barakalar sembolik fiyatlarla hak sahiplerine satılırken geri kalan

dükkânlar ise yine sembolik fiyatlara 13 . Sarmusak, belediyenin, sahafların sadece eski kitap satması şartıyla dükkânları sembolik fiyatlarla kiraya verdiğini belirterek, bu ‘centilmenlik anlaşması’nın Bedrettin Dalan’ın belediye başkanlığı yaptığı dönemde 14 . Sarmusak, Dalan döneminde belediyenin kira taleplerinde büyük miktarda artış olduğunu ve buna bağlı olarak çarşıda kitapla ilgili diğer malzemelerin de satılmaya başladığını söyledi. Sahaflığın ‘kitap doktorluğu’ olduğunu söyleyen Sarmusak, artık kendilerine eski kitap sağlayan 15 kalmadığını ifade etti. “Eskiden bohçacı-eskici denilen sahaflar vardı. 16 dolaşır, eski kitaplar toplayıp çarşıya getirirlerdi. O kitaplar da çarşıda açık arttırmayla satılırdı” diye konuşan Sarmusak, diğer bir eski kitap kaynaklarının da, ölen bilim adamları ve üniversite hocalarına ait kitapların çarşıda müzayede ile satılması olduğunu belirtti.

Nihal Kitabevi, Elif Kitabevi gibi 2-3 dükkânın sadece sahafılık yaptığını vurgulayan Sarmusak, sahafılık mesleğinin yok olması halinde 17 arasındaki bağın da kopacağına dikkat çekti. Sarmusak şöyle devam etti: “Bizi sahaf yapan değerli kitapları depolarda, kasalarda saklıyoruz; raflarda sergilemeye kıyamıyoruz. Sadece meraklılarına, eski kitap erbaplarına bu kitapları veriyoruz. Artık araştıran, tartışan bilim adamı, yazar ve üniversite hocaları da kalmadı”. 18 Kuran, yazma, kullanılmış, elden düşme ve diğer dini kitapların satıldığı çarşıya Tanzimat döneminde basılı kitap da girmeye başladı. 1950’lerden sonra ise kitapların yanı sıra defter, kalem, turistik ve hediyelik eşyalar satılmaya başlıyor ve sahafların müşteri tipi de değişiyor. Sarmusak, çarşıya, okulların açılmasıyla birlikte öğrencilerin yoğun olarak geldiğini, eski müşterilerin ise fazla uğramadığını söyledi. Sahaflar Çarşısı’nda kalan son birkaç sahaf da, uzun süre İstanbul’a bir ‘kültür merkezi’ olarak hizmet veren çarşının önemli sarsıntılar geçirdiğini ifade ederek devletten, belediyeden, kültür adamlarından, İstanbul’u ve kitabı seven herkesten 19 .

Cumhuriyet, Kasım 1999

Aşırı uyum hastalığı

LEVENT METE¹⁾

1 Zelig, karşısındaki kişinin şeklini alır. Şişman bir adamla konuşurken şişmanlar, karşısındaki uzun boyluysa boyu uzar. Bir psikiyatristle görüştürülür, ancak kısa sürede, onun söylemiyle konuşmaya başlar, psikiyatriste dönüşür. İçindeki kendine özgü, onu kendisi yapan çekirdeğe ulaşmak olanaksız. Öz varlığı bir aynayla kaplanmış gibidir.

2 Woody Allen'ın yarattığı bu film kahramanı aşırı uyumlu çağdaş “Kitle insanı”nın tipik bir temsilcisidir. Ionesco, bu insan tipini özgün bireyin karşıtı olarak tanıtır. Davranışlarına yön veren ilkeleri ve yaptıkları için kendine hesap verme gereksinimi yoktur. “Akıntıya karşı yüzmeyiz.” Ne yapması gerektiğiyle değil, kendisinden ne beklendiğiyle ilgilidir. Kabul edilmek, onaylanmak, yer edinmek, para kazanmak ya da olası bir cezadan korunmak için ne gerekiyorsa onu yapar. Her şeyini toplumdaki geçerli ortalamaya göre ayarlamıştır. Bu ortalama değiştiği için kendi kendine çekidüzen verir.

3 Kitle-insanı genellikle gösterdiği uyumun karşılığını alır, onaylanır, yükselir, kazanır. Ancak, bunun bir bedeli vardır. Hedefe kişiliği pahasına ulaşmıştır, geldiği noktada artık kendisi değildir. Truman Capote'un “Bay Kötülük” adlı öyküsünde düşlerini satan taşralı kız gibi, “sanki bir hırsız her şeyini çalmış, yalnızca kemiklerini bırakmıştır”. Bay Kötülük, insanı edilginleştiren ve kendisi olmaktan çıkaran çağdaş kent uygarlığından başkası değildir.

Tehlikeli mi?

4 Özgünlüğünü yitiren insan, her duruma kendiliğinden uyum sağlayan bir robot kimliği içine sürüklenir. Otoriteye karşı çıkması, hatta ondan farklı düşünmesi bile olanaksızdır. Bu nedenle tehlikelidir, birey olarak kalmayı başarabilen insanda korku uyandırır. Çünkü, her tür fanatizmin kullanımına açıktır.

Aşırı uyum salgınları

5 Aşırı uyum hastalığı bazı dönemlerde olağanüstü bir hızla yayılarak salgınlara yol açabilmektedir. Don Siegel “Beden Kemiricilerin İstilasını”nda, bilim-kurgu tarzı içinde, böyle bir aşırı uyum salgını konu alır. İnsanların kişiliklerini silerek, onları zihinsel olarak birbirinin kopyası bitki-insanlar haline getiren bir tür bakteri hızla yayılmaktadır. Filmin kahramanı Dr. Bennell, olup bitenin farkına varır, insanları uyarmaya çalışır, ancak başaramaz, tümü birer bitki-insana dönüşürler. Bitki-insanların en önemli özellikleri her tür koşula uyum gösterebilmeleridir. Bellekleri silinmiş, herkesin aynı şekilde düşündüğü, bireysel farkların ortadan kaldırıldığı “dertsiz” bir toplum yaratılmıştır.

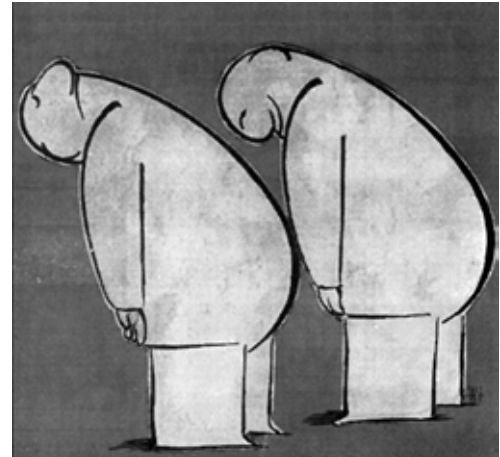
noot 1

Atatürk Eğitim Hastanesi Psikiyatri Kliniği, Basın Sitesi - İzmir.

- 6 Ionesco'nun "Gergedanları"nda benzeri bir öykü anlatılır. İnsanlar insanlıktan çıkıp gergedan olmaya başlarlar. Siegel'in filmindeki bitki-insana dönüşmenin yerini burada gergedanlaşma almıştır. Yazar, söz konusu dönüşümden duyduğu kaygıyı şöyle dile getirir: "... birdenbire ortaya çıkan bir düşüncenin bulaşıcı bir hastalık gibi yayılması. Yeni bir din, bir öğreti, bir fanatizm sürükleyiveriyor insanları ... Bilmem hiç dikkatinizi çekti mi, insanlar sizin düşüncelerinizi artık paylaşmıyorsa, sanki canavarlarla karşı karşıyaymışsınız duygusu uyanıyor insanda, örneğin gergedanlarla. Gergedanların saflığı, aynı zamanda acımasızlığı var onlarda. Onlar gibi düşünmüyorsanız göz kırpmadan öldürebilirler sizi".
- 7 Siegel ve Ionesco öykülerini kurgularken yirminci yüzyılın iki büyük aşırı uyum salgınından esinlenmişler. Siegel McCarthy dönemini, Ionesco, Nazi Almanyası'nı anlatıyor. Aynı öyküler kolaylıkla günümüzün salgınlarına uyarlanabilir. Solingen'de ya da Sivas'ta insanları yakan, Cezayir'de boğazları kesen, Bosna'da dübünlü tüfekle avlayan kişi bir bitki-insan ya da bir gergedan olarak tanımlanabilir pekala.
- 8 Aşırı uyumlu insan tipinin oluşumunda rol oynayan etkenlerden birisi olumsuz ekonomik koşullardır. Yoksulluğun, kişinin sahip olamadıklarını ona verme vaadinde bulunan otoriteye boyun eğmesini kolaylaştıracağı açıktır. Ayrıca vaadler yalnızca kısa süreli maddi çıkarla sınırlı değildir. Eğer yaşanan olumsuz koşulların değiştirilebileceği umudu yitirilmişse, bu dünyada ya da öteki dünyadaki bir cennete ulaşmak için bir inanç ordusuna yazılmaktan başka yol kalmamış olabilir. Buna karşın, olup biteni salt ekonomik koşullarla açıklamak, bu karmaşık olguyu fazlasıyla basitleştirmek olur. Aynı ekonomik konumdaki insanların bir bölümü dayatılan kitle-insanı kimliğine direnirken, bazıları ise bunu sessizce kabulleniyorlar. Bu durum, herkesin içinde farklı bir aşırı uyum tohumu olduğunu düşündürüyor. Gün gelip uygun koşullar oluştuğunda, herkesin bitkisi farklı bir hızla büyüüp, farklı çiçekler açıyor. Aşırı uyum hastalığının nedenlerini anlayabilmek için bu duruma eşlik eden ruhsal düzeneklerin de gözden geçirilmesi gerekiyor.

Hastalığın ilacı var mı?

- 9 Dolayısıyla, söz konusu kişilik yapısının değişmesinin pek kolay olmayacağı söylenebilir. Böylesine köklü bir değişim için öncelikle, kişinin içinde bulunduğu durumun bireysel varoluşu üzerindeki olumsuz etkilerinin farkına varması gerekir. İkinci adım, aşırı uyumlu kişiliğin sağlamakta olduğu avantajlardan vazgeçilmesidir. Söz konusu dönüşümün ne denli güç olduğunu açık bir şekilde kavramak isterseniz, yalnızca bir gün için, sizden beklendiği gibi değil de olmak istediğiniz ve doğru bulduğunuz gibi davranmayı deneyebilirsiniz. Bu küçük deney bile özgün bir kişiliğin bedeli konusunda size epeyce ipucu sağlayacaktır. Ama, ben zaten böyle yaşıyorum diyorsanız, o zaman çevrenizdekilere yardım etmenizi öneririm. Sizin gibi insanlara hepimizin öyle çok gereksinimi var ki ...

*Kısaltılarak alınmıştır
Cumhuriyet Hafta, 25 Nisan 1997*

ODAK NOKTASI

AHMET CEMAL

Beytepe’de Bir Gün ...

- 1 12 Aralık Salı gününü, Hacettepe Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi Sanatsal ve Kültürel Etkinlikler Komisyonu’nun daveti üzerine, “Sanat ve Düşünce” başlıklı bir söyleşi yapmak üzere üniversitenin Beytepe Kampusu’nda ve Ankara’da geçirdim.
- 2 Bir süre önce, Marmara Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi Heykel Bölümü’nün nazik daveti üzerine gerçekleştirdiğimiz söyleşi gibi, bu son birliktelik de, sadece karanlık bulutlarla ve bunalımlarla sınırlı olmayan “öteki Türkiye” yi yaşamak ve umutlanmak için çok güzel bir neden oldu.
- 3 Saat 13.30’daki söyleşiden önce, Ankara’da geçirdiğim birkaç saat içerisinde, Dışişleri Bakanlığı Kültür İşleri Müdürü Sayın Varol Özkoçak ‘la tanışma fırsatını bulmam, o günün gündeminde önceden bulunmayan, çok hoş bir sürprizdi. Varol Özkoçak’ın ekim ayında Ankara’da açmış olduğu heykel ve resim sergisi için özenle hazırlanmış katalogunun sayfalarını çevirdikçe, özümsemiş, çok geniş bir bilgi dağarcığıyla beslenen bir düşünce dünyasının heykellerde ve resimlerde somutlaşmasını yaşadım. Bu tanışma sanki bir-iki saat sonraki söyleşinin içeriğinin önceden onaylanması yerine geçti.
- 4 Hacettepe Üniversitesi’ne daha önce hiç gitmemiştim. Ama bunun başlangıçta yol açtığı ürkeklik, Güzel Sanatlar Fakültesi Dekanı Prof. Zafer Geçaydın ‘la tanışmamla birlikte tümüyle uçup gitti. Prof. Geçaydın’ın şahsında karşıma, geniş bilgi dağarcığı nedeniyle kendine haklı olarak güvenen, fakat bu güvenini dışarıya hep sıcak bir alçakgönüllülüğün sınırları içerisinde yansıtan bir aydın kimliği çıktı. Sohbetimizin akışı sırasında kendisinin kökeniyle ve ilk çabalarıyla Köy Enstitülerinin atmosferinden geldiğini öğrenince, bu bilge kimliğini de doğal karşıladım.
- 5 Söyleşi saati geldiğinde, Mehmet Akif Ersoy Salonu öğrencilerle ve öğretim üeleriyle tamamen dolmuştu. Saat 13.30’da başlayan söyleşi, yoğun sorularla birlikte saat 16.00’da ancak bitti. Beni sevindiren nokta, bu konunun, yani sanat ile düşünce arasındaki ilişki üzerine tartışmaların bugüne kadar gittiğim her yerde yoğun bir ilgiyle karşılanması. Ortaöğretim sistemi hâlâ geniş ölçüde ezbere dayanan, çeşitli düzeylerdeki “otoriteler” aracılığıyla çokselsellik görüntüsü altında hâlâ teksesliliğini sürdürmesi istenen bir toplumun özellikle genç kesimlerin odak noktasında düşünme eyleminin yer aldığı konulara bunca ilgi göstermesi, kanımca geleceğe yönelik en olumlu belirtilerden biri.
- 6 Gerçek şu ki, bugünün üniversite gençliği -neyse ki!- artık istense de istenmese de düşünüyor. Bu düşünme eylemi henüz yeterince bilgi temeline kavuşmamış olabilir. Türkiye’nin gençleri, “bilgi olmadan fikrin olamayacağı” gerçeğini hâlâ tam olarak algılamamış olabilirler. Ama “düşünmeme” karşısında “düşünme” nin artık yeğlendiği de bir gerçek. Şimdi tüm sorumlu yetişkinlerin yapmaları gereken, bu gençliğe -horlayıcı, aşağılayıcı, azarlayıcı tutumlara asla sapsadan, onlara alışılacelmiş anlamda “söz dinletme” yi öğreticiliğin temel niteliği saymaya da kalkışmadan!- fikrin oluşmasında bilginin mutlak gerekliliğini her fırsattan yararlanarak göstermek.

- 7 Son örneğini Hacettepe’de yaşadım; ama girdiğim her üniversite ortamında aynı şeyi gözlemliyorum: Gençlerimiz tartışmaya hazır, salt hazır olmanın ötesinde, hep çok daha fazla tartışma istemekteler. Bu durumda yapılması gereken, onlara her fırsattan yararlanarak tartışma ortamları hazırlamak ve tartışmaların ancak bilgi temeline dayandığı ölçüde verimli olabileceğini de onlara yine tartışma yoluyla göstermek; bu arada onları “yanlış yaparım” korkusuyla konuşmamanın, yanlış kökleştirmekten başka bir sonuç veremeyeceği yolunda da uyarmak! Sözü ettiğim anlamda tartışma ortamlarının sağlanması bağlamında, Hacettepe Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi’nin başkanlığını ressam dostum Ferhat Özgür ‘ün yaptığı Sanatsal ve Kültürel Etkinlikler Komisyonu’nun gelecekte çok değerli katkılarda bulunacağına inanıyorum.
- 8 Beytepe’deki bir günüm, oranın öğretim kadrosundaki bazı değerli sanatçılarla, Heykel Bölümü’nden Remzi Savaş ve M. Bora Türkkkan , Grafik Sanatlar Bölümü’nden Namık Kemal Sarıkavak , Seramik Bölümü’nden de Doğan Özgündoğdu ile yaptığımız çağ sohbetleriyle son buldu.
- 9 Dediğim gibi, “bir başka Türkiye”nin de varlığını kanıtlayan, bundan ötürü de çok güzel bir gündü...

e-posta: ahmetcemal@superonline.com

‘Yazarın sesi alçakgönüllüdür’

- 1 Kültür Servisi - Orhan Pamuk ‘un İletişim Yayınları’ndan çıkan yeni kitabı ‘Öteki Renkler’, düzyazılar, gazete yazıları, kendisiyle yapılan röportajlar, bir hikâye ve denemelerden oluşuyor. Kitap, yazarı hem edebiyatçı hem de insan yönüyle daha yakından tanıtıyor. Kendini, yaşamını, ülkemizin siyasi ve ekonomik durumunu, güncel olayları, yazarları, edebiyatı ve romancılığı alçakgönüllü ancak içten bir dille anlatıyor. Ama yine yazdıklarının arkasına başka anlamları, belki de sırları gizleyerek ... Sanki okuyucuya bazı ipuçları veriyor ve çekiliyor...
- 2 İçedönük bir yazar olarak tanınıyorsunuz.... Ama bu kitaptaki düzyazılarınızla kendinizi biraz daha açmaya çalışıyorsunuz, yine de kendinizi ele vermekten kaçınıyorsunuz. Yazılarda görünenlerin ardında sanki çok başka anlamlar var gibi... Hatta pek net olmadığımız da söylenebilir...
- 3 ORHAN PAMUK - Her zaman en açık, en berrak düşünceyi bile hep aklımdaki asıl düşünce gibi değil, başka şeylerle birlikte -şu arada bahsetmek istediğim şey gibi- yazıyorum. Bu beni kuvvetle inandığım büyük düşüncelere sahip olup, bunu başkalarına öğreten bir yazar tutumundan çıkarır. Sorunları tanıyan, onların çözümsüzlüğünden dertlenen, fakat yazıyla bu sorunların öbekleştiği noktalarda gezinerek, onları açarak, sorunları irdeleyerek ve onların açmazlarını birbiriyle çeliştiği noktaların üzerinde durarak bir çeşit özgürlük alanı açan biri gibi görüyorum kendimi.
- 4 Örneğin, kültürel politika... Bizim ebedi Doğu-Batı sorunu... Toplumumuzun geleneksel tutumları bu konularda çok kesin fikirli, önyargılı, taraflar birbirine karşı anlayışsızdılar. Benim buradaki tutumum ikisi arasındaki duvarı yıkmaktır diyebilirim. Ya da bu ikisi arasında bir insani alan açmaktır. Ama bunu yaparken parmağımı sallayarak ‘sen de haksızsın’ demem. Bıyık altından gülümseyerek ‘herhalde ben haksızım’ derim. Ama kendi tutumumu irdelemek için bağırmadan öyle bir çaba harcarım ki, buralardan yeni bir düşünce doğar.
- 5 - ‘Öteki Renkler’ deki yazılarımızın birinde-ki ‘Yeni Hayat’ ın başında yer alıyor- ‘Yazı yazmak yaşamadıklarımızdan bir tür intikam almaktır’ diyorsunuz. Bu kitabın varolma nedenlerinden biri de bu mu?
- 6 PAMUK - ‘Öteki Renkler’ bir sanat eseridir. Burada şunu kast ediyorum: Dergilerde, gazetelerde yayımlanmış yazılarımın yan yana getirilmesi değildir bu kitap. Üzerinde çok kafa yorduğum bir kurguyla, bir ilhamla pek çok yazı parçasını dışarıda bırakarak, bazı boşlukları doldurmak için yazarak yapılmış bir kurgu var burada... Bu bakımdan buradaki yazılar gazete yazıları mantığıyla yan yana gelmedi. İçlerinde özyaşam öyküleri, benim hayat hikâyeme ilişkin unsurlar, entelektüel sorunlar, roman yazmak, değişen bir ülkede kimliğe sahip olmak gibi dertlerimle alttan alta birbiriyle ilişkili pek çok çizgiyle bağlandı. Bu yüzden kitabın ruhu, içindeki otobiyografik parçalar ve yarı hikâye roman parçacıkları ile bir gazete yazısının ruhundan başka bir şey. Bunun altını çizmek istiyorum. Siyasi bir yazı yazarken romandaki çabayı göstermiyorum. Burada yaşamadığım hayattan değil, siyasi arenada kötü olduğumu düşündüğüm insanlardan bir anlamda intikam almak için yazıyorum. Ama Türkiye’nin taşralaşmasını konu alan yazının arkasında bir öfke var. Ama bu öfkeyi hep tuttum. Siyasi ve kültürel öfkeyi, kızgınlıklarımı hep çalışmak için tuttum bir tarafta. Bir şeye kızdıysam, ben de daha çok çalışırım dedim o zaman. Kısacası, bu kitap da diğer romanlarımda olduğu gibi pek çok şeyi tatmin etmek için yapılmıştır. Dünyayla, kendi kişisel hayat hikâyemden Türkiye’nin, dünyanın hikâyesine... En duygusal şekilde hissettiklerimden en toplumsal ve mantıklı yanıyla düşündüklerime uzanan bir yelpaze bu...

- 7 -‘Öteki Renkler’ in okur üzerinde nasıl bir etki bırakacağını düşünüyorsunuz?
- 8 PAMUK - Bu kitabın toplam etkisi bir yazarın dünyaya bakışının bir kısmını görmek olacaktır. Bu kitap pek çok konuyu ele alıyor. Çok iddialı yanları da olabilir. Ama yazarın sesi alçakgönüllüdür. Sanki yazarın kendi kendine mırıldandıklarıdır. Ancak tutarlı olarak sabırla ve neredeyse bir çeşit vakarla...
- 9 Ayrıca, bu kitabın etkisi, bir insanla 10 saat birlikte düşünme etkisidir. Bir de yazıların teker teker etkileri var... Örneğin kızımıyla ilgili, akşamları yorgun argın eve dönen adamlarla ilgili yazılarda şiirsel bir gözlem var. Paranoyalarımız, saatlerle olan kişisel ilişkim... Bunları cesaretle itiraf ediyorum. Ama bunu mizahla yapıyorum. Aslında bu kitabın vaat ettiği dünya yeni bir dünya değil, aramızda gezinen bir yazarın sessiz dünyası...

Cumhuriyet, Aralık 1999

Vitrindekiler

1 **Inka'nın Ölümü**/ Luis Mizón/
Çeviren: Erhan Büyükkacı/ Can
Yayıncıları/ 139 s.

"Inka'nın Ölümü", Şilili yazar Luis Mizón'un ilk romanı. Yazar bu romanda, yarı soylu, yoksulluğa düşmüş bir aileden gelen Gabriel'in

öyküsünü anlatıyor. Karanlık bir gecede Lima'nın batakhanelerini, kanlı heykelleri olan loş kiliselerini, sellerin alıp götürdüğü mezarlıklarını dolaşır Gabriel. Derken, şaka gibi başlayan, gerçek mi, düş mü olduğu anlaşılmayan bir boğuşma sonucu, Amazon ormanlarındaki bir hapisneden yeni kaçmış olan yerli Partolome'yi öldürür. Bu düşsel ve karmaşık anlatı, Latin Amerika'nın yıkıntılarla ve kanla yoğrulmuş yazgısı hakkında şiirsel düşünceleri içeriyor. Yerlinin öldürülmesi, isyancı Inka Tupac Amaru'nun tarihsel ve efsanevi kişiliğiyle birleşiyor. İspanyollar tarafından parça parça edilen Tupac Amaru'nun yeraltında dolaşan beden parçaları, günün birinde bir araya gelerek onun bedenini yeniden oluşturacaktır.

2 **Şeytanın Çağrısı**/ Henri-Frédéric
Blanc/ Çeviren: A. Burak Zeybek/
Can Yayıncıları/ 112 s.

"Şeytanın Çağrısı"nın kahramanı, edebiyat fakültesinde felsefe öğrenimi gören bir öğrencidir. Kendini cinlere kaptırmış bu kişi, kafasının

içinde kurduğu dünyada tek başına yaşamakta, insanlardan kaçmaktadır. Derken, Afrikalı, güzeller güzeli bir kızla tanışır, ona âşık olur. Aşkına karşılık göremeyen, kafası zaten karışık bu kişinin yaşamı iyice altüst olur. Onun için, bundan böyle

cehenneme iniş, aşkın ve kötülüğün sınırına yolculuk başlamıştır. Okurlarımıza daha önce "Uyku İmparatorluğu" ve "Yırtıcıların Alacakaranlıkta Savaşı" adlı romanları yayımlanan Fransız yazarı Henri-Frédéric Blanc bu romanında bize, günümüz tüketim toplumlarının çarpıcı bir taşlamasını daha sunuyor.

3 **Beş Ada**/ Mehmet Zaman Saçhoğlu/
Can Yayıncıları/ 139 s.

"Yaz Evi adlı ilk kitabıyla, 1994 Sait Faik Hikâye Armağanı'nı alan Mehmet Zaman Saçhoğlu, Beş Ada'da aşılabilen öykü kitaplarından farklı bir toplama çıkıyor

okur karşısına. Her biri tek başına varolma, yaşama gücüne sahip öyküler, yan yana geldiğinde ayrı bir bütünlüğü ve boyutu sergiliyor. Okuduğunuzda bunun bir rastlantı değil, yazarın seçimi olduğunu göreceksiniz. Biri, kitabın başında, öbürü sonunda yer alan, sanatsal yaratı ve bilimsel arayışa ilişkin bir masal, kocaman bir parantezin iki ucu sanki. Saçhoğlu, kitabın geriye kalan dokuz öyküsünü bu büyük parantezin içine yerleştirerek, hem arayışlarında nereye varacağı kestirilemeyen yaratıcı insanlık serüveninin tümünü hatırlatıyor bize, hem de kendi öykülerini nasıl konumlandığına ipuçlarını veriyor. Kuramsal birikimiyle hayat deneyimlerini ve gözlemlerini; düşünsel olanla duyumsal olanı birbirinin içinde eriterek akıtıyor öykülerine. Bilinçle bilinçaltını, gerçeğe fantastiği harmanlıyor. Kimi kez plastik sanatlardan, kimi kez deneme türünden ödünç aldığı olanakları öyküleri için seferber ederek yapıyor bunu. 'Birinci Masal'da tüm sanatlar arasında önceliği söz sanatlarına vermesi boşuna değil. 'Önce söz vardı'yı unutmadan, bu sözün hakkını vererek yazıyor öykülerini." Diyor Nursel Duruel kitabın arka kapağında.

4 **Tutku**/ Jeanette Winterson/ Çeviren:
Pınar Kür/ İletişim Yayınları/ 196 s.

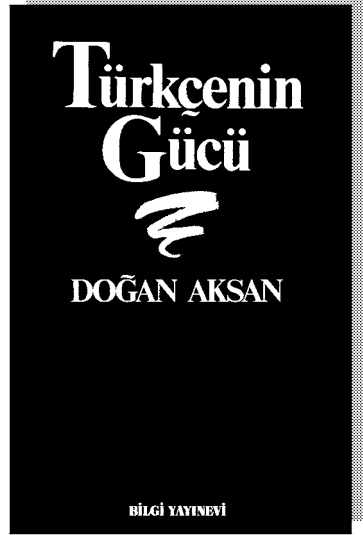
Napolyon'un taç giyme töreni. Dondurucu bir kışta Rusya içlerine ilerlemeye çalışan Fransız ordusu. Müzisyen olacağını ya da cephede savaşa gittiğini düşünürken kendini ordunun mutfağında bulan Henri. 1797'de Napolyon ile Tanışan Venedik. Bir balıkçı ailesi. Askerlerin arasında bir kadın: Vilanelle. Düşsel bir atmosfer, İmparator'a hayran bir Fransız köylüsünü ve İtalyan bir balıkçının kızını kuşatır. Jeanette Winterson, Tutku'da bir oyuna dönüştürülmüş yaşama kendi kara mizah çerçevesinden bakıyor. Değişik anlatıcıların zenginleştirdiği bir ortamda, Fransız Devrimi'nin ertesindeki Avrupa'dan bir kesit sunan Tutku, 1987'de John Llewelyn Rhys Ödülü'nü aldı.

Cumhuriyet, 1999

DEYİM KAYNAKLARI

- 1 Ağakay Dr. Mehmet Ali, *Türkçede Mecazlar Sözlüğü*, Ankara, 1949.
- 2 Ağakay Dr. Mehmet Ali, *Türkçede Yakın Anlamlı Kelimeler Sözlüğü*, Ankara, 1956.
- 3 Ahmet Mithat, *Durûb-ı Emsâl-i Osmaniye-Şinasi Hikemiyatının Ahkâmını Tasvir*, İstanbul, 1871.
- 4 Ahmet Vefik Paşa, *Lehçe-i Osmani*, İstanbul, 1876.
- 5 Ahmet Vefik Paşa, *Müntahabât-ı Durûb-ı Emsâl-i Türkiyye*, İstanbul, 1871.
- 6 Akçın Faik, *Yurdun Dört Bucuğu Yöresinden Deyimler*, *Türk Folklor Araştırmaları*, 1965.
- 7 Aksan Doğan, *Bazı Tabirlerimizin Tarihi ve Hikayesi Türk Dili*, 1953.
- 8 Aksoy Ömer Asım, *Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü*, Ankara, 1969.
- 9 Aktunç Hulki, *Türkçemizin Büyük Argo Sözlüğü*, İstanbul, 1990.
- 10 Ali Bey, *Lehçetü'l Hakâ-yık*, İstanbul.
- 11 Altınar Altuğ, *Tabirlerin Doğuşu, Karamanın Koyunu*, *Türk Folklor Araştırmaları*, İstanbul 1953.
- 12 Asım Mütercim, *Kaamûs Terc.* 1810.
- 13 Atabal Neşe Ayla Bayraz, *Karşılıklar Kılavuzu*, Ankara, 1990.
- 14 Atalay Besim, *Çeşitli Halk Fıkraları ve Deyimleri*, Ankara, 1968.
- 15 Atalay Besim, *Dîvan-ü Lü-gaat-i Türk*, 1943.
- 16 Bahadınlı Yusuf Ziya, *Türkçe Deyimler Sözlüğü ve Kaynakları*, İstanbul, 1975.
- 17 Bayatlı Mahmutoğlu Hasan, *Câm-ı Cem-Ayin, Sadeleştirilen: Kırsioğlu Fahrettin*, İstanbul, 1949.
- 18 Bayrı Mehmet Halit, *İstanbul Folkloru*, İstanbul, 1947.
- 19 Belenli Mahmut, *Bazı Tabirlerimizin Tarihi ve Hikayesi*, İstanbul 1958.
- 20 Bozyiğit Ali Esat, *Atasözleri ve Deyimlerimizde Giyim, Kuşam*, *Türk Folklor Araştırmaları*, İstanbul, 1971.
- 21 Bozyiğit Ali Esat, *Atasözleri ve Deyimlerimizde Meslekler*, *Türk Folklor Araştırmaları*, İstanbul 1972.
- 22 Bölge Ağızlarından Atasözleri ve Deyimler, Ankara, 1969.
- 23 Büyük Türkçe Sözlük, 10 cilt, İstanbul, 1982.
- 24 Cengiz Haydar, *Iğın'da Atasözleri ve Deyimler*, *Türk Folklor Araştırmaları*, İstanbul, 1973.
- 25 Çotuksöken Yusuf, *Deyimlerimiz*, İstanbul, 1992.
- 26 Demiray Kemal, *Eş Anamlılar Sözlüğü*, İstanbul 1982.
- 27 Demiray Kemal, *Temel Türkçe Sözlük*, İstanbul, 1982.
- 28 Dereli Ali, *Deyimler Sözlüğü*, İstanbul, 1991.
- 29 Dergah Yayınları, *Açıklamalı-Örnekli Deyimler Sözlüğü*, İstanbul, 1986.
- 30 Develioğlu Ferit, *Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lügat*, Ankara, 1990.
- 31 Develioğlu Ferit, *Türk Argo Sözlüğü*, Ankara, 1970.
- 32 Dilaçar, A., *Türk Diline Genel Bir Bakış*, Ankara, 1964.
- 33 Doğan Ahmet Dr. *Açıklamaları ve Örnekleriyle Deyimler Sözlüğü*, Ankara, 1992.
- 34 Doğanay Ali, *Türkçe Deyimler Sözlüğü*, İzmir, 1972.
- 35 Ege Hüsamettin, *Çizmeden Yukarı Çıkma*, Ankara, 1965.
- 36 Eli Emîri, *Durûb-ı Emsâl (el yazısıyla üç defter)*
- 37 Emir Sabahat, *Deyimler Sözlüğü*, İstanbul, 1992.
- 38 Eyüboğlu E. Kemal, *Onüçüncü Yüzyıldan Günümüze Kadar Şiirde ve Halk Dilinde Atasözleri ve Deyimleri*, İstanbul, 1973.
- 39 Eyüboğlu İsmet Zeki, *Dil ve Bel Üstüne Deyimler*, *Türk Folklor Araştırmaları*, Ankara, 1975.
- 40 Eyüboğlu İsmet Zeki, *Halk Deyimleri*, *Türk Folklor Araştırmaları*, İstanbul, 1960.
- 41 Eyüboğlu İsmet Zeki, *Halk Dilinde "Yüz" Deyimleri*, *Türk Folklor Araştırmaları*, İstanbul, 1960.
- 42 Folklor Sözlüğü-Deyimler-Atasözleri-Yer Adları Derleme Kılavuzu, Ankara, 1953.
- 43 Gökçeoğlu M., *Kıbrıs Türk Atasözleri Deyimleri Sözlüğü*, Lefkoşa, Kıbrıs, 1983.
- 44 Gökşen Enver Naci, *Açıklamalar ve Hikayelerle Atasözleri ve Deyimler*, İstanbul 1985.
- 45 Gökşen Enver Naci, *Deyimlerimiz ve Kaynakları*, İstanbul, 1976.
- 46 Gölpinarlı Abdülbaki, *Tasavvufun Dilimize Geçen Deyimler ve Atasözleri*, İstanbul, 1977.
- 47 Gözler H. Fethi, *Örnekleriyle Türkçemizin Açıklamalı Büyük Deyimler Sözlüğü*, İstanbul, 1983.
- 48 Güney Eflâton Cem, *Atasözleri ve Deyim Notları*,
- 49 Gürcan Behire, *İstanbul'da Kullanılan Bazı Tabirler ve Atasözleri*, *Türk Folklor Araştırmaları*, İstanbul, 1961.
- 50 Kadri Hüseyin Kazım, *Türk Lügati*, 4 c., İstanbul, 1945.
- 51 Kandemir Emine - Yavuz Kandemir, *Altın Eşanlamlı ve Karşıt Anlamlı Kelimeler Sözlüğü*, İstanbul, 1989.
- 52 Kartal Numan, *Türkçe Deyimler Sözlüğü*, İstanbul, 1988.
- 53 Gül Metin - Yalçın İlhan, *Açıklamalı Deyimler Sözlüğü*, Ankara, 1989.
- 54 Köklügiller Ahmet, *Açıklamalarıyla Atasözleri ve Deyimlerimiz*, İstanbul, 1982.
- 55 Levend, Agah Sırrı, *Türk Edebiyatında Manzum Atasözleri ve Deyimler*, *Türk Dili Araştırmaları Yıllığı*, Ankara, 1961.
- 56 Mehmet Halit, *İstanbul Argosu ve Halk Tabirleri*, İstanbul, 1934.
- 57 Mehmet Münif (Paşa) *Halk Tabirleri*, *Halk Bilgisi Haberleri*, İstanbul, 1941.
- 58 Meydan-Larousse Büyük Lügat ve Ansiklopedi, 12 c., İstanbul, 1969-1973.
- 59 Milli Kütüphane G.M. *Türk Atasözleri ve Deyimler*, 2 cilt.
- 60 Moran Yıldız, *Eşanlamlı Sözcükler ve Karşıt Anlamları Sözlüğü*, İstanbul, 1992.
- 61 Muallimoğlu, Nejat, *Deyimler ve Atasözleri*, *Beyitler ve Anlamdaş Kelimeler*, İstanbul, 1983.
- 62 Naci Muallim, *Lugat-ı Nâci*, İstanbul, 1890.
- 63 Narin Feridun - Uzun Erdinç, *Türkçe Deyimler Sözlüğü*, İstanbul, 1984.
- 64 Oyat Fazıl, *Ata Sözlüğü*, İstanbul, 1946.
- 65 Özbekoğlu Gümülcineli Esat, *Türk Dilinde Kinayât*, İzmir, 1924.
- 66 Özdemir Emin, *Açıklamalı-Örnekli Deyimler Sözlüğü*, İstanbul, 1981.
- 67 Özön Nejat, *Dil Kılavuzu*, İstanbul, 1985.
- 68 Özön Mustafa Nihat, *Büyük Osmanlıca-Türkçe Sözlük*, İstanbul, 1965.
- 69 Özön Mustafa Nihat, *Resimli Büyük Türk Dili Sözlüğü*, İstanbul, 1971.
- 70 Özön Mustafa Nihat, *Türkçe Tabirler Sözlüğü*, İstanbul, 1933.
- 71 Özön, Mustafa Nihat, *Atasözleri*, İstanbul, 1956.
- 72 Öztelli Cahit, *Deyimler Hakkında*, *Türk Folklor Araştırmaları*, 1962.

GİRİŞ

- 1 İnsanoğlunun dili, yalnız, onun konuşabilmesi düşündüğünü başkalarına iletebilmesi demek değildir. Dil dediğimiz düzen insanın gözüdür, beynidir; düşüncesi, ruhudur. Ama insan beyninin nasıl gizli yönleri, bilinmeyen noktaları varsa, dilin de çözümlenemeyen, apaçık ortaya konamayan birçok yönleri vardır. Özellikle işleyişi, ruhla, mantıkla olan ilişkisi açısından.
- 2 Beynin bu gizliliklerine karşın her dil, evreni, doğa olaylarını, duygu ve düşünceleri, insanlar arasındaki ilişkileri kendince, kendine yeterli bir biçimde anlatır; açığa vurmaya yarar. Bu nedenle dilbilimciler genellikle «yoksul» ya da daha doğrusu «ilkel dil» olarak nitelenebilecek bir dilin varlığından söz etmezler. Ancak bir dili konuşan toplum günümüzün her türlü uygarlık gelişmelerinden uzak bulunuyor, örneğin Afrika'nın güç ulaşılan, balta girmemiş ormanlarla kaplı bölgesinde ya da Okyanusya'nın insan gözünden uzak bir adasının içlerinde yaşıyorsa, onun dilinde insanoğlunun bugün tanıdığı, uygarlığa ilişkin kavramlar (uçak, telefon, teleks, uydu... gibi) bulunamayacağı için dili de bir bakıma, gelişmemiş sayılabilir. Hele bu diller yalnızca «konuşulan dil» olarak kalmış, şiirler, destanlar, tarih kitapları, kısacası, yazılı ürünler vererek bir kültür diline dönüşmemişse, elbette bu dilin yoksulluğundan söz edilebilir. Özellikle soyut kavramlar, düşünce ve ruha dayanan konuların karşılıkları açısından bu gibi dillerin zengin sayılmalarına olanak yoktur.
- 3 Yeryüzünde öyle diller vardır ki, yüzyıllar boyu sanat,

edebiyat, düşün ve teknik alanlarında pek çok ürün vermiş, bu alanlara büyük katkılarda bulunmuştur. Fransızca, İngilizce, Almanca, İtalyanca, İspanyolca, Rusça gibi, bu niteliği taşıyan dillere bu nedenle «kültür dili» denmektedir.

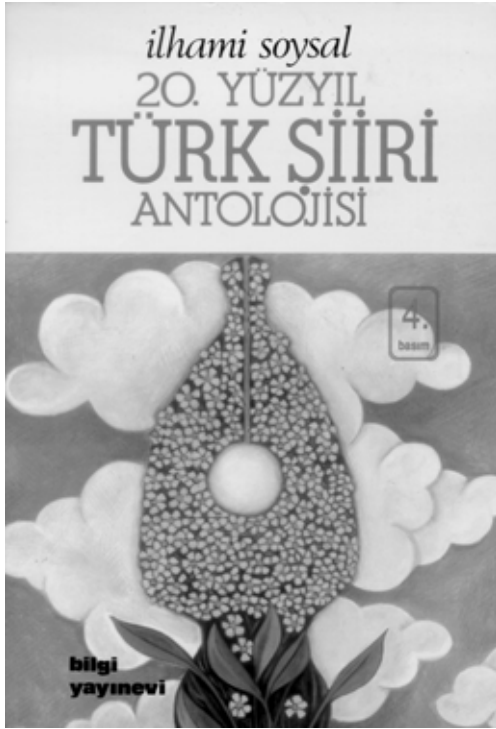
4 Türkçeye gelince, geçmişi bu dillerden daha eskilere uzanan, VII - VIII. yüzyıllara ait belgelerinde bile gelişmiş, sanatlı bir dil görünümü sunan, Asya'nın en kuzeyinden, Sibirya'nın Buz Denizi kıyılarından Avrupa içlerine kadar uzanan, bugün bile Asya ve Avrupa'da aşağı yukarı 100 milyon kişinin konuştuğu çeşitli lehçeleriyle eski, yaygın, güçlü bir dille karşılaşırız. Bu dilin Yakutça, Çuvaşça, Kazakça gibi çeşitli lehçeleri birer dil durumuna gelmiştir.

5 Türkçenin anlatım gücünü araştırmak, onun zenginliklerini ortaya koyabilmek için seçilecek en iyi yol, bizce, onun kaynağına inerek önce en eski yazılı ürünlerini incelemek, sonra, bugüne gelinceye kadar söz, anlatım açısından gösterdiği gelişmeleri, kazandıklarını ve yitirdiklerini incelemektir.

6 Şunu her şeyden önce belirtelim ki, bir dil, onu konuşan ulusun yaşayış biçiminin, en geniş anlamda kültürünün, dünya görüşünün, tarih boyunca geçirdiği çeşitli evrelerin ve başka toplumlarla kurduğu ilişkilerin yansıtıcısıdır. Ama bütün bunların yanı sıra her dilin kendine özgü bir «dünyayı anlayış ve anlatış biçimi» vardır. Bu biçim, dilin sözvarlığının, anlam açısından incelenmesiyle ortaya konabilir. Dildeki benzetmeler, aktarmalar, deyim ve atasözleri incelendiğinde o ulusun çeşitli nitelikleri kendiliğinden belirir.

7 İşte biz bu çalışmamızda Türkiye Türkçesini temel alarak Türkçenin sözvarlığını bir süzgeçten geçirmek, onun engin gücünü ortaya koymak istiyoruz. Bunu gerçekleştirmeye çalışırken önce, Türkçenin ses özelliklerini, sonra yapısını ve türetme gücünü, daha sonra da sözvarlığının anlam yapısı ve özelliklerini gözden geçirmek istiyoruz.

8 Eğer dünyada Türk dili üzerindeki çalışmalar incelenecek olursa, birtakım dilbilgisi kitaplarının, sözlüklerin ve konuşma kılavuzlarının yayımlandığı XVII. yüzyıldan başlayarak bugüne kadar Batıdaki ve özellikle XX. yüzyılda yurdumuzdaki yayınlarda Türkçenin bir alanına yeterince önem verilmediği görülür. Bu da Türkçenin anlam yönünden incelenmesi, anlatım yollarının ve gücünün ortaya konmasıdır. Kitabımız bu alana birkaç taş koymayı amaçlıyor.

SUNUŞ

- 1 Türkiye şairi, şiiri bol, antolojisi, güldestesi kıt bir ülke... Hele şu son yıllarda şöyle genişçe, doyurucu hiçbir antoloji yayımlanmamış...
- 2 Oysa Türk şiiri, yatağına sığmayan, gürül gürül akıp giden bir nehir gibi canlılığını sürdürüyor. Biz bu kocaman, bu delişmen nehirden bir bardak su alıp içmeniz için siz okuyuculara sunma çabasına düştük.

3 Büyük savlarımız yok. Yirminci Yüzyıl Türk Şiiri bu antolojide yer alan şair ve şiirlerden oluşmaktadır görüşünde de değiliz. Antolojiyi hazırlarken ölçümüz, daha çok belleklerde yer etmiş şiirleri derlemek, sınırlı da olsa, kalıcı olacaklarını sandığımız genç kuşak şairlerine de yer verebilmek oldu.

4 Genç kuşak şairleri derken, varabildiğimiz en yakın sınır, 1944 doğumlular oldu. Aşağı yukarı 29-30 yaşındakiler. Oysa inanıyoruz ki, çok daha gençleri içinde de yetenekli ve yarınlara kalacak şairler vardır. Ne var ki, o şairlerin o şiirlerini belleklerde çakılmış, kolay kolay silinemez şiirler diye düşünemedik şimdilik. İlerde, elbette onlardan da seçilecek çok şiir, çok şair çıkacaktır.

5 Bu antolojiyi derlerken, bine yakın şiir kitabı, otuz kadar da antolojiyi elden geçirdik. Edebiyat tarihleri, batıp çıkmış ve çıkmakta olan dergiler de taramalarımıza konu oldu. Yüze yakın insan üstünde ufak çaplı bir araştırma ve soruşturma yaptık. Bunlardan, hiç değilse bir dizisini anımsadığı, herhangi bir şiirinin adını bildiği şairlerin adlarını alt alta yazmasını istedik.

6 Soruşturma ve araştırmamız, inanılması güç sonuçlar verdi. Yüze yakın, çeşitli eğitim düzeyindeki insan içinden en çok şair adı sayabilen 34 şair saydı. Ortalama ise, 14 şair adında kaldı... Şimdiye kadar yayımlanmış antolojilerde yer alan şairlerin adını saydık. Binlerce ad bulacağımızı sanırdık, günümüze kadar antolojilere girebilmiş yirminci yüzyıl Türk şairlerinin adlarının sadece 354 olduğunu gördük.

İşte 60 şairi kapsayan bu antoloji bu araştırma ve soruşturmaların sonucu olarak ortaya çıktı. Birinin bu işi yapması gerekiyordu, biz yaptık. Beğenip beğenmemek, yeterli bulup bulmamak size bağlı.

6 Haziran 1973, Ankara

İlhami SOYSAL

Einde